ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Erityisasiantuntija Sanna Montin
12.5.2022

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Kuuleminen hallintovaliokunnassa 13.5.2022

Hallituksen esitys (HE 49/2022 vp) eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulkomaalaislakia ja henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annettua lakia. Lakeja muutettaisiin siten, että Suomi voisi laajamittaisen maahantulon tilanteessa mahdollisimman sujuvasti hyödyntää Euroopan unionin turvapaikkaviraston (EUAA) apua. Sääntelyn taustalla on 15.12.2021 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 2021/2303, Euroopan unionin turvapaikkavirastosta ja asetuksen (EU) N:o 439/2010 kumoamisesta. Uusi turvapaikkavirasto aloitti toimintansa asetuksen tultua voimaan 19.1.2022 ja se korvaa aiemman Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO).

Mitä tukea Suomen on mahdollista saada EU:n turvapaikkavirastolta?

Tilanteessa, jossa Suomen turvapaikka- tai vastaanottojärjestelmään kohdistuu suhteeton paine esimerkiksi sen vuoksi, että maahan saapuu äkillisesti suuri määrä kansainvälistä suojelua hakevia kolmansien maiden kansalaisia, on mahdollista pyytää ja saada operatiivista ja teknistä apua Euroopan unionin turvapaikkavirastolta (EUAA). Avun tarve saattaisi tulla ajankohtaiseksi myös sellaisessa hybridivaikuttamisen tilanteessa, jossa toinen valtio yrittäisi maahanmuuttajia välineenä käyttämällä vaikuttaa Suomen toimintaan haluamallaan tavalla.

Turvapaikkaviraston antamaa operatiivista apua voi olla mm. turvapaikka-asioiden tukiryhmien lähettäminen jäsenvaltioon, jos jäsenvaltio näin pyytää. Tukiryhmien tarjoamaa operatiivista ja teknistä apua on erityisesti kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten vastaanottamisessa, rekisteröimisessä sekä tutkinnassa, ja vastaanottopalvelujen järjestämisessä avustaminen.

Miksi tarvitaan kansallista sääntelyä, kun on kyse EU-asetuksesta?

Vaikka kyseessä on sellaisenaan sovellettava EU-asetus, tarvitaan tietyiltä osin kuitenkin täydentävää kansallista lainsäädäntöä, jotta asetusta voidaan täysimääräisesti soveltaa. Kansalliset säännökset tarvitaan ensinnäkin siitä, miten avun pyytämisestä päätetään ja mikä viranomainen on vastuussa tukitoimista sopimisesta turvapaikkaviraston kanssa.

Kansalliset säännökset tarvitaan myös siitä, mitä tehtäviä tukiryhmien jäsenet voisivat Suomessa tehdä. Jotta saatavasta tuesta olisi hyötyä, tulisi tukiryhmien voida tehdä mahdollisimman laajasti eri turvapaikkatutkintaan liittyviä tehtäviä menettelyn eri vaiheissa. Osa tehtävistä on sen laatuisia, että niitä tehdessään tukiryhmien jäsenet hoitaisivat Suomessa julkisia hallintotehtäviä ja osittain osallistuisivat julkisen vallan käyttämiseen, josta olisi perustuslain mukaan säädettävä lailla.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo@intermin.fi | www.intermin.fi

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Ehdotukset

Kun otetaan huomioon turvapaikkaviraston lähettämän tukiryhmän jäsenten mahdollisuus hoitaa julkisia hallintotehtäviä Suomessa sekä se, että kyse on näiden tehtävien antamisesta toisten EU-maiden ja EU-viraston asiantuntijoille, kynnys tuen pyytämiseen olisi korkealla ja tästä syystä myös päätös tuen pyytämisestä tulisi tehdä korkealla poliittisella tasolla. Esityksessä ehdotetaan, että valtioneuvosto päättäisi yleisistunnossa tukiryhmien lähettämistä koskevan pyynnön esittämisestä. Maahanmuuttovirasto laatisi tämän jälkeen toimintasuunnitelman turvapaikkaviraston pääjohtajan kanssa ja toimisi kansallisena yhteyspisteenä kaikkeen tukiryhmien toimintaan liittyen.

Tukiryhmien jäsenten toimivaltuuksista esityksessä ehdotetaan, että tukiryhmien jäsenet voisivat suorittaa ulkomaalaislain 97 §:n mukaisia turvapaikkatutkintaan liittyviä tehtäviä sekä 205 §:n 4 momentin mukaisen tiedoksiannon Maahanmuuttoviraston virkamiehen ohjauksessa. Näiden lisäksi tukiryhmien jäsenet voisivat avustaa poliisia ja Rajavartiolaitosta menettelyn alkuvaiheessa ulkomaalaislain 95 §:n ja 133 §:n mukaisesti maahantulijoiden rekisteröinneissä poliisimiehen tai rajatarkastusviranomaisen virkamiehen ohjauksessa. Jotta tukiryhmien jäsenet voisivat suorittaa edellä mainittuja tehtäviä, tulisi heillä olla myös pääsy tehtävien suorittamiseksi välttämättömiin tietoihin. Myös turvapaikkavirastolle tulisi voida tietyissä tilanteissa luovuttaa turvapaikanhakijoiden henkilötietoja. Henkilötietojen luovuttamisesta tulee säätää lailla erikseen. Näistä ehdotetaan säädettävän henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa.

Lopuksi
Nyt ehdotettavat muutokset ovat osa sisäministeriön vuonna 2020 käynnistämää hanketta, jonka tarkoitus on valmistella lakimuutoksia mahdolliseen laajamittaiseen maahantuloon varautumiseksi. Muutosten tarve on tunnistettu kehittämistyössä, jota viranomaiset ovat tehneet vuodesta 2015 alkaen. Ensimmäisenä esitetty vastaanottolain muutos tuli voimaan 1.1.2022. Siinä Maahanmuuttovirastolle keskitettiin vastuu valmiussuunnittelusta, joka koskee vastaanottopalveluiden järjestämistä laajamittaisen maahantulon tilanteessa.

Nyt esitetyt lakimuutokset liittyvät osaltaan laajamittaisen maahantulon hallintaan, eli tilanteeseen, jossa Suomen alueelle on jo tullut paljon kansainvälistä suojelua hakevia henkilöitä. Esitys on tärkeää jatkoa valmiuden ja varautumisen kehittämisen työlle, jota sisäasiain hallinnonalalla on tehty jo vuosia. Laajamittaisen maahantulon tilanteessa on tärkeää, että voimme saada apua myös EU:n virastoilta ja nyt esitetyt lakimuutokset mahdollistavat sen, että voimme sujuvasti ja täysimääräisesti hyödyntää myös Euroopan unionin turvapaikkaviraston apua turvapaikkaprosessissa.

Esityksessä ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.